

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบของการศึกษา

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษานอกโรงเรียนของสตรีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในมุมมองความเสมอภาคทางเพศ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นแนวทางในการวิจัย เนื่องจากผู้วิจัยสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลโดยตรงและเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มที่ผู้วิจัยสนใจเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ของสาเหตุที่ทำให้สตรีจำนวนหนึ่งต้องลาออกจากโรงเรียนและไม่สามารถศึกษาต่อเนื่องในภาคปกติได้ ที่สำคัญเพื่อต้องการทราบว่าความไม่เสมอภาคทางเพศเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สตรีเหล่านี้ต้องลาออกจากโรงเรียนก่อนที่จะสำเร็จการศึกษาตามที่ตนมุ่งหวังไว้หรือไม่ ถึงแม้ในยุคปัจจุบันโอกาสในการศึกษาและการเข้ารับการศึกษาของสตรีจะเพิ่มมากขึ้น แต่เพราะเหตุใดจำนวนนักศึกษาสตรีของการศึกษานอกโรงเรียนจึงมิได้ลดลง และการออกจากโรงเรียนของสตรีก่อนเวลาอันควรส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเธอ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต สัมภาษณ์แบบเจาะลึก ทำการบันทึกอย่างละเอียดและสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับนักศึกษาในระบบการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างละเอียด สมบูรณ์ และถูกต้อง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือสตรีที่ศึกษาในระบบการศึกษานอกโรงเรียนเขตดุสิต จังหวัดกรุงเทพมหานคร

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรนักศึกษาสตรีที่ศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ จากศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนในเขตดุสิต โดยผู้วิจัยได้ให้ประชากรกลุ่มเป้าหมายข้างต้นตอบแบบสอบถามเรื่องการศึกษาของสตรีและความเสมอภาคทางเพศ ผู้วิจัยทำการคัดเลือกประชากรกลุ่มเป้าหมายจำนวน 8 คน ที่มี

ข้อมูลที่น่าสนใจ ซึ่งเต็มใจและให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

เพื่อที่จะได้ทราบว่าสตรีต้องประสบกับความไม่เสมอภาคทางเพศมากน้อยแตกต่างกันอย่างไร และมีความคาดหวังในเรื่องคุณภาพชีวิตในอนาคตหลังจากสำเร็จการศึกษาเหมือนกันหรือแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

เนื่องจากการสอนการศึกษานอกโรงเรียนเปิดทำการสอนในวันเสาร์และวันอาทิตย์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในหลายสถานที่ ทั้งศูนย์การเรียนรู้ ที่ทำงานและที่พัก ตามแต่สตรีกลุ่มตัวอย่างจะสะดวกและสบายใจในการให้ข้อมูล และดำเนินการสังเกตการณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และรายละเอียดต่าง ๆ อย่างครบถ้วน

กรณีศึกษา 8 คน ได้แก่

1. กานดา (นามสมมติ) อายุ 18 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 อาชีพ รับจ้าง ภูมิลำเนาอยู่จังหวัดสตูล กำลังเรียนการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาต้น
  2. ชนิษฐา (นามสมมติ) อายุ 17 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 อาชีพ เลี้ยงเด็ก ภูมิลำเนาอยู่จังหวัดยะลา กำลังเรียนการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาต้น
  3. วันเพ็ญ (นามสมมติ) อายุ 23 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 อาชีพ ลูกจ้างชั่วคราว ภูมิลำเนาอยู่จังหวัดลำปาง กำลังเรียนการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาปลาย
  4. งามตา (นามสมมติ) อายุ 19 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 อาชีพพี่เลี้ยงเด็ก ภูมิลำเนาอยู่จังหวัดอุดรธานี กำลังเรียนการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาปลาย
  5. พรทิพย์ (นามสมมติ) อายุ 24 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 อาชีพ เจ้าหน้าที่ข้อมูล ภูมิลำเนาอยู่จังหวัดกรุงเทพฯ กำลังเรียนการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาปลาย
  6. น้ำผึ้ง (นามสมมติ) อายุ 26 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 อาชีพพนักงานบริษัท ภูมิลำเนาอยู่จังหวัดกรุงเทพฯ กำลังเรียนการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาปลาย
  7. ประไพ (นามสมมติ) อายุ 32 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 อาชีพ พนักงานบริษัท ภูมิลำเนาอยู่จังหวัดศรีสะเกษ กำลังเรียนการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาปลาย
  8. อัญชลิ (นามสมมติ) อายุ 34 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 อาชีพ พนักงานบริษัท ภูมิลำเนาอยู่จังหวัดเพชรบุรี กำลังเรียนการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาปลาย
- ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กรณีศึกษา ตั้งแต่วันที่ 3 ตุลาคม 2550 – วันที่ 14 สิงหาคม 2551 เนื่องจากกรณีศึกษาทำงานเต็มเวลา เรียนในช่วงวันหยุด และร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งเป็นเงื่อนไขในการจบหลักสูตร แต่ละกรณีศึกษาผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์รายละเอียด 2-3 ครั้ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธี คือ

1. แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อในการสัมภาษณ์ (Interview Guide) ดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับ อายุ สถานภาพการสมรสของกรณีศึกษา จำนวนบุตร-ธิดา ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา สถานภาพการสมรสของมารดา - บิดาของกรณีศึกษา อาชีพ รายได้ฐานะของครอบครัว เป็นต้น

1.2 ความไม่เสมอภาคทางเพศเป็นสาเหตุที่ทำให้ไม่สามารถเรียนต่อในภาคปกติได้

- เหตุผลที่ทำให้ลาออกจากโรงเรียน
- ความไม่เสมอภาคทางเพศกับการลาออกจากโรงเรียน

1.3 ผลกระทบและปัญหาในการดำเนินชีวิต

- ปัญหาในการทำงาน การถูกเลือกปฏิบัติ
- ความพร้อมด้านปัจจัย 4
- ปัญหาด้านสุขภาพและโภชนาการ

1.4 เหตุผลในการเข้ารับการศึกษาต่อในระบบการศึกษานอกโรงเรียน

- การได้วุฒิการศึกษา
- ความก้าวหน้าในการทำงาน
- การมีสุขภาพจิตที่ดี

1.5 คุณภาพชีวิตของสตรีและความคาดหวังในอนาคต

- การพึ่งพาตนเอง
- รายได้และโอกาสในการหางานทำ
- การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม

1.6 ข้อเสนอแนะในมุมมองความเสมอภาคทางเพศ

- ความไม่เสมอภาคทางเพศที่ปรากฏในสังคม
- การศึกษากับการเปลี่ยนมุมมองในเรื่องความไม่เสมอภาคทางเพศ

2. การสังเกต โดยมีการกำหนดประเด็นการสังเกตไว้ดังนี้

2.1 บุคลิกภาพ การแต่งกาย

2.2 พฤติกรรมการแสดงออก กิริยา วาจา

2.3 การทำงานและการดำเนินชีวิต

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รูปแบบของการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายรูปแบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์สามารถนำไปวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษาอย่างถูกต้อง ดังนี้

1.1 ศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ทั้งหนังสือด้านวิชาการ บทความ วารสาร รายงานการวิจัย รายงานการสัมมนา วิทยานิพนธ์ รวมถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา ทั้งในเรื่องความเสมอภาคทางเพศ การศึกษาและการพัฒนาสตรี ความเคลื่อนไหวในการเรียกร้องสิทธิสตรี เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานและแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการค้นคว้าและศึกษาวิจัย

1.2 การวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยมีรูปแบบการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1.2.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกรณีศึกษา ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์สตรีที่เรียนการศึกษานอกโรงเรียนในศูนย์การเรียนชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา โดยทำการนัดหมายล่วงหน้าเพื่อความสะดวกและสบายใจในการให้ข้อมูล เนื่องจากกรณีศึกษาทุกคนทำงานเต็มวัน ซึ่งส่วนใหญ่กรณีศึกษามีเวลาสะดวกในช่วงเวลา 18.30-19.30 น. ในวันเสาร์ช่วงบ่ายและวันอาทิตย์ช่วงเช้า เป็นต้น การสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลโดยการจด บันทึกเทปและถ่ายภาพ เพื่อผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้อย่างละเอียด นำข้อมูลมาวิเคราะห์ และสรุปผลงานออกเป็นความเรียง

1.2.2 การสนทนาทั่วไป ผู้วิจัยพูดคุยสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เพื่อนของกรณีศึกษา บุคคลในครอบครัว และผู้ที่สำเร็จการเรียนจากการศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น ผู้วิจัยเก็บข้อมูลการสนทนา โดยการจดบันทึก บันทึกเทปและถ่ายภาพเพื่อนำข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากกรณีศึกษา

1.2.3 การสังเกตการณ์ ผู้วิจัยเข้าไปอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษา โดยมีขอบข่ายการสังเกตดังนี้

- สังเกตสภาพทั่วไป ผู้วิจัยทำการสังเกตการณ์สภาพทั่วไปของกรณีศึกษา ได้แก่ ศูนย์การเรียนชุมชน ที่อยู่อาศัย และสถานที่ประกอบอาชีพ ซึ่งศูนย์การเรียนผู้วิจัยไม่สามารถเข้าไปได้ด้วยตนเองได้ จึงสังเกตการณ์อยู่ภายนอก แต่ด้วยกลยุทธ์พิเศษผู้วิจัยสามารถเห็นภาพบรรยากาศในห้องเรียนได้จากความช่วยเหลือของกรณีศึกษา

- สังเกตบุคคล ผู้วิจัยทำการสังเกตลักษณะภายนอกของกรณีศึกษา ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ ซึ่งได้แก่ บุคลิกภาพ การแต่งกาย การแต่งหน้า รูปร่างหน้าตา ธรรมเนียมของกรณีศึกษา รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องเช่น เพื่อนและบุคคลในครอบครัว

- สังเกตพฤติกรรม ผู้วิจัยทำการสังเกตพฤติกรรมของกรณีศึกษาในเรื่อง กิริยามารยาท ท่าทางการแสดงออก สีหน้าแววตา การแสดงอารมณ์ การใช้คำพูด การใช้คำศัพท์ ในการให้สัมภาษณ์ของกรณีศึกษาแต่ละครั้ง

2. วิธีการได้ข้อมูล

2.1 การสร้างความสัมพันธ์ เนื่องจากกรณีศึกษาเป็นประชากรที่ตอบแบบสอบถาม ในเรื่องการศึกษาศาสตร์และความไม่เสมอภาคทางเพศมาก่อน จึงค่อนข้างสะดวกในการสร้างความสัมพันธ์คุ้นเคยและกรณีศึกษาเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี ทำให้ผู้วิจัยสร้างความเป็นกันเองได้ไม่ยาก กรณีศึกษาใช้ภาษาสุภาพ เรียกผู้วิจัยว่า “พี่” ทุกครั้ง ที่สำคัญกรณีศึกษาเห็นว่าผู้วิจัยเป็นผู้หญิงจึงรู้สึกสบายใจและไว้วางใจที่จะพูดคุยและให้สัมภาษณ์

2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยได้ทำการนัดสัมภาษณ์กรณีศึกษาแต่ละราย โดยให้กรณีศึกษาเป็นผู้กำหนดวันเอง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่กรณีศึกษา และในบางครั้งกรณีศึกษาจะถามผู้วิจัยว่าต้องการสัมภาษณ์วันไหน ให้ผู้วิจัยกำหนดมาก็ได้ ซึ่งส่วนใหญ่ก็ทำการสัมภาษณ์วันเสาร์และวันอาทิตย์ ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปที่บ้านพัก ไปซื้อของที่ตลาดนัดและห้างสรรพสินค้า รับประทานอาหารที่ร้านหมูกระทะกับกรณีศึกษาบางราย ได้สนทนากับเพื่อนและบุคคลในครอบครัวของกรณีศึกษา ทำให้ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลพร้อมทั้งสังเกตการณ์การดำเนินชีวิตของกรณีศึกษาในมุมที่เป็นส่วนตัวได้ด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยใช้กรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ วัตถุประสงค์ในการทำวิจัย และทฤษฎีต่าง ๆ ที่นำมาอ้างอิง ทำการวิเคราะห์เนื้อหาและนัยสำคัญ ประมวลผลร่วมกับข้อมูลที่ทำการเก็บรวบรวมในภาคสนาม จากการสนทนา การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และสังเกตการณ์ แล้วนำมาสังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกับความ เป็นจริงมากที่สุด หลังจากได้ข้อมูลครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยจึงตรวจสอบความถูกต้อง แล้วนำมาสรุปเพื่อตอบคำถามการวิจัยและเขียนเป็นรายงานที่สมบูรณ์